

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця
доктору педагогічних наук, професору
ГРИЗУН Людмилі Едуардівні

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата педагогічних наук, доцента,
професора кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»
МАХИНІ Тетяни Анатоліївни

на дисертаційне дослідження Чжан Кай
на тему «РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ (НА
ПРИКЛАДІ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ)», представленого на
здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні,
педагогічні науки»

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження. Розвиток цифрових технологій, що охоплює майже всі сфери суспільного та економічного життя, в значній мірі обмежений недостатнім рівнем цифрових компетентностей громадян для забезпечення їх готовності до використання цифрових можливостей в особистому та суспільному житті. Наразі країни світу приділяють достатньо уваги питанню розвитку цифрової компетентності громадян та розглядають її як один із важливих індикаторів національної конкурентоспроможності. Неабияку роль у розвитку цифрових компетентностей громадян на початковому етапі їх професійного становлення відіграє заклад вищої освіти, що здійснює освітній процес за різними формами навчання. Змішане навчання, що поєднує традиційні методи очного групового навчання та персоналізацію онлайн-навчання з використанням цифрових технологій, стає все більш поширеним.

Ураховуючи все зазначене, дисертаційне дослідження Чжан Кай «Розвиток цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання (на прикладі Китайської Народної Республіки)» є актуальним у контексті розвитку цифрової компетентності здобувачів в умовах змішаного навчання та сприятиме запровадженню кращих практик розвитку цифрової компетентності в різних країнах, у тому числі й Україні.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця «Управління

формуванням професійних компетентностей майбутніх фахівців в умовах інформаційного полікультурного освітнього простору» (номер державної реєстрації № 0120U104231. (с.26).

Зміст дисертації та її виклад свідчать про завершене наукове дослідження, у якому розв'язано поставлені науково-практичні завдання.

Обґрунтовуючи актуальність дослідження, Чжан Кай логічно вибудовує стратегію наукового пошуку, коректно визначає мету, об'єкт і предмет дослідження, а для досягнення встановленої мети доцільно визначає основні завдання та методи дослідження. Дисертація має чітку структуру, науково виважено й логічно вибудовану; складається зі вступу, трьох розділів, які є завершеними та взаємопов'язаними, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність теми дослідження, визначено його мету, основні завдання, об'єкт, предмет, методи наукового пошуку; висвітлено наукову новизну, практичне значення та представлено результати впровадження.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій
Ознайомлення зі змістом дисертації, основними науковими працями Чжан Кай дало змогу визначити найбільш істотні теоретико-методологічні положення, висновки та рекомендації, які мають наукову новизну. Зокрема, спираючись на міжнародні теоретичні дослідження щодо розвитку цифрових компетентностей здобувачів закладів вищої освіти дисертантом розроблено, обґрунтовано та експериментально перевірено модель розвитку цифрових компетентностей здобувачів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання, що не лише враховує технічні навички учнів, але й фокусується на пізнанні, співпраці, інноваціях та інших аспектах здібностей, забезпечуючи цілеспрямовані програми розвитку цифрової компетентності для закладів освіти. Автором також обґрунтована система оцінювання та індикатори розвитку цифрових компетентностей здобувачів закладів вищої освіти на основі цієї моделі. Достовірність результатів дослідження гарантується початковою теоретичною демонстрацією, використанням набору методів дослідження, що відповідають його предмету, цілі і задачі, розміру вибірки, використанням математичних і статистичних методів для якісного і кількісного аналізу експериментальних даних, а також результатами затвердження Основних концептуальних положень дослідження. Теоретичні положення та практичні розробки, запропоновані в дисертації, можуть бути використані для навчання здобувачів цифровим навичкам у закладах вищої освіти. Матеріали дисертації можуть бути використані в аудиторіях різних дисциплін циклу професійної підготовки, а також для підготовки курсів підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу. Дисертантом розроблено освітній галузевий стандарт «Стандарт розвитку цифрової компетентності (бакалаврський етап)», який включає 6 вимірів першого рівня, 23 виміри другого рівня та 46 вимірів третього рівня, схвалений Міністерством освіти Китаю та Департаментом освіти провінції Сичуань і рекомендований до впровадження університетами.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження були впроваджені в провідних університетах Китайської народної республіки: Сичуанський нормальний університет (Сертифікат № 31 від 3 вересня 2021 р.), Нейцзянський нормальний університет (сертифікат № 12 від 26 березня 2023 р.), Лешаньський нормальний університет (Свідоцтво від 24 лютого 2023 р. № 07) Свідоцтво про підтвердження здійснення освітнього процесу від 4 березня 2022 року), Чунцінський педагогічний університет (Свідоцтво № 22 від 13 березня 2022 року); 10 березня 2022 року, Сичуанський педагогічний університет (Свідоцтво № 08 від 20 березня 2022 року) ввів у дію певні правила, що стосуються методів розвитку самостійності здобувачів у своїй діяльності. У заклади вищої освіти DocuSign Envelope ID: 0577DC04-F3D3-413E-A7F5-869B839B396F 32 України: модель розвитку цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання була впроваджена в освітню діяльність Харківської державної академії культури (довідка про впровадження від 11.05.2023 р.) та Національного університету «Чернігівська політехніка» (довідка про впровадження № 12/07 від 23.06.2023 р.). Теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи були впроваджені в освітній процес Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця під час викладання освітнього компоненту «Інформаційні технології в освіті» для підготовки магістрів за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» (довідка про впровадження № 23/86-02-30/2 від 09.05.2023 р.).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У процесі рецензування дисертаційного дослідження Чжан Кай нами було зроблено висновок, що автором здійснено вдалий підбір методів дослідження, що забезпечило високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Їх виділення, обґрунтування, доцільність і логічність використання вказують на наукову зрілість здобувача. Їх достовірність забезпечена: професійним вирішенням автора низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожний наступний розділ чи параграф органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його; використанням широкої джерельної бази за темою дисертації та достатнім масивом аналітичних даних.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні основи розвитку цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти» автором уточнено сутність та складові поняття цифрова компетентність здобувачів закладів вищої освіти; проаналізовано важливість розвитку цифрової компетентності здобувачів у закладах вищої освіти; простежено процес розвитку та еволюції основних понять цифрової компетентності; визнано необхідність розвитку цифрової компетентності здобувачів у закладах вищої освіти в контексті змішаного навчання на сучасному етапі, а також необхідність дослідження цієї теми.

Автором проведено ґрунтовний концептуальний аналіз зарубіжних та і вітчизняних наукових праць щодо суміжних понять дослідження – медіаграмотність, інформаційна грамотність, комп'ютерна грамотність, цифрова грамотність, мережевої грамотності та ІКТ-грамотності, що дозволило

прослідкувати процес розвитку та еволюції ключового поняття «цифрова компетентність».

На основі відмінностей в реальних умовах застосування інформаційних технологій у початковій та середній школі Китаю, а також відмінностей в контекстах застосування інформаційних технологій вчителями та учнями дослідником визначено базові вимоги до застосування вчителями інформаційних технологій в освіті, викладанні та професійному розвитку, а також вимоги до їх розвитку, серед яких базова вимога – здатність застосовувати інформаційні технології для оптимізації викладання в класі та вимога розвитку - здатність застосовувати інформаційні для підтримки здобувачів у здійсненні самостійної, кооперативної та дослідницької навчальної діяльності в умовах онлайн-навчального середовища або відповідного обладнання.

На основі проведеного аналізу автор зосереджується на ключових викликах розвитку цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання, серед яких проблема цифрового розриву через економічні, технологічні та інші причини; недостатня технічна підтримка змішаного навчання; рівень самодисципліни здобувачів. Погоджуємося з автором, що розвиток цифрової компетентності здобувачів вищої освіти в умовах змішаного навчання досяг значного прогресу, але він також вимагає від навчальних закладів постійної уваги та вирішення питань, щоб забезпечити здобувачам можливість повною мірою розвивати та використовувати свою цифрову компетентність у цифрову епоху

У другому розділі дослідження «Моделювання цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання» автор на основі детального вивчення різних літературних джерел з наукової методології в поєднанні з власним практичним досвідом викладання обґрунтовує комплексну, багаторівневу модель, що охоплює розвиток цифрової компетентності здобувачів у вищих навчальних закладах з орієнтацією на дані.

Дана модель характеризується як цілісна і відкрита, динамічно розвиваюча система, що складається з багатьох складних елементів. У процесі побудови моделі автор робить акцент на гармонійній інтеграції теоретичного та емпіричного підходів у високо взаємодоповнюючий структурний компонент для сприяння високій якості моделі. Дана модель має міждисциплінарний характер моделі та містить шість взаємопов'язаних та функціонально взаємодоповнюючих модулів: цільовий, теоретико-концептуальний, змістовий, практично-операційний, діагностичний та результативний.

Заслугове на увагу проведена автором апробація моделі цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання, що на початку перевірялася на об'єктивному рівні шляхом визначення змісту індикаторів у моделі, підготовки анкети, розповсюдження та збору анкет, формування даних та використання SPSSAU для проведення аналізу валідності та перевірки надійності отриманих даних.

У дослідженні розроблено, продемонстровано та експериментально перевірено технологію формування цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти на основі змішаного навчання.

У третьому розділі «Експериментальне дослідження моделі розвитку цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання» автором подано загальний опис організації та проведення експериментального дослідження, проведеного з метою апробації педагогічних умов, навчальних програм, механізмів навчання та стратегій розвитку цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання на засадах змішаного навчання. Аналіз отриманих результатів за встановленими критеріями дисертанта переконує, що основні характеристики цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти зазнали позитивних динамічних змін, а в експериментальній групі суттєво зросли показники загальної частини цифрової компетентності. Переконливим є той факт, що механізм та стратегічна програма сприяння розвитку цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти були прийняті 63 університетами та коледжами, зокрема Яньаньським університетом, Нейцзянським університетом та Лешанським університетом у Китаї, а результати дослідження були відзначені другою премією Китайського національного конкурсу викладачів та першою премією Нагороди за викладацькі досягнення прикладних шкіл.

Результати дисертаційного дослідження відображено в загальних висновках, які є достовірними та корелюються з висновками до кожного розділу та відображають досягнення мети та виконання завдань дослідження.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях. Для розв'язання поставлених завдань дисертантом було опрацьовано 119 наукових джерел, з них 42 українською мовою та 77 іноземною мовою. Теоретичні положення та висновки результатів дисертаційного дослідження відображено в 17 друкованих працях, з них: 5 одноосібних публікації у провідних фахових виданнях України, 1 одноосібна публікація у фаховому виданні Республіки Польща та 2 спільні праці у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus. Апробація результатів дисертації, основні результати дослідження представлено в доповідях та обговорено на 5 Міжнародних та Всеукраїнських конференціях, а також висвітлено у 4 іноземних виданнях.

Значущість отриманих результатів для науки та практичного використання. Значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що розроблена авторська модель розвитку цифрових компетентностей здобувачів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання з високим рівнем надійності та валідності, а також навчальна модель курсу підвищення кваліфікації з цифрових навичок та технології для розвитку цифрових компетентностей в умовах змішаного навчання збагачує теорію та практику розвитку цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти. (с. 31-32).

Дискусійні положення та певні зауваження щодо дисертаційної роботи. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Чжан Кай звертаємо увагу на деякі дискусійні питання.

1. У роботі зустрічаються певні неточності, більш за все обумовлені особливостями перекладу, зокрема вживання терміну «цифрових компетентностей» замість «цифрових компетентностей» у меті дослідження, назві параграфу 1.3. та по тексту на с. 30, 31 та 78; вимір 4. «Безпека та безпека» замість

«Захист та безпека» на рис.2.1. (с. 82); так само «Безпека та безпека» у змісті дослідження на рис.2.2. (с. 86); назви курсів «Обчислювальне та обчислювальне мислення» та «Обчислювальні та обчислювальні програми» містять пропущене слово у таблиці 3.3. (с. 165) тощо;

2. Попри ретельний аналіз стандартів цифрової компетентності здобувачів вищих навчальних закладів в Україні та за кордоном, варто було б проаналізувати концептуально-референтну Рамку цифрової компетентності педагогічного й науково-педагогічного працівника, а також Рамку цифрових компетенцій для громадян DigComp 2.1. із вісьмома рівнями кваліфікації, що, на нашу думку, можуть розглядатися як більш універсальними для здобувачів закладів вищої освіти різних галузей, спеціальностей та освітніх програм.

3. Зважаючи на те, що поняття «гібридне» та «змішане» навчання часто використовуються у науково-практичній літературі як синоніми, було б доречно прописати у роботі позицію автора щодо подібності чи відмінності цих понять. Зокрема, співвідношення цих понять у контексті впроваджені технології розвитку цифрових здібностей на основі інтерактивного класу UМУ «Розробка курсу навчання цифровим здібностям для здобувачів закладів вищої освіти в гібридному контексті - з урахуванням Проект «МООК+СПОК», що дозволила дисертанту перевірити рівень розвитку цифрових здібностей здобувачів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання.

4. Вважаємо, що робота значно б виграла, якби здобувач, характеризуючи у параграфі 2.3. технологію розвитку цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання, приділив би увагу технології інтеграції в освітньому процесі МВОК, виокремивши особливості такої інтеграції на різних рівнях – МВОК провідних фахівців світу, викладачів Китайської Народної Республіки та безпосередньо викладачів експериментальних університетів. При цьому на с. 129. здобувач констатує, що змішане навчання поєднує в собі традиційний режим викладання, який, як і раніше, дозволяє викладачам відігравати провідну роль у всьому навчальному процесі, і в той же час дає змогу повною мірою використовувати переваги платформи МВОК, яка також дозволяє студентам відігравати свою суб'єктивну роль у навчальному процесі, проте не розкриває у подальшому цю роль. На с. 138 здобувач зосереджується на цих перевагах в загальних рисах, лишаючи без уваги недоліки використання МВОК, серед яких можуть бути питання дотримання здобувачами академічної доброчесності при проходженні МВОК та отримання сертифікату, дотримання авторського права при використанні МВОК в освітньому процесі, низький рівень самоорганізації, мотивація на отримання виключно сертифікату МВОК у процесі проходження рекомендованих МВОК.

5. У підготовлених здобувачем методичних рекомендація у параграфі 3.3. нам імпонує заохочення викладачів до персоналізованого навчання з використанням штучного інтелекту і обробки великих даних для забезпечення персоналізованого навчального досвіду для кожного учня. Переконані, що використання штучного інтелекту дозволить створити динамічне та адаптивне навчальне середовище, що стосується майбутнього освіти, де інтеграція технологій та індивідуалізація навчання, що враховує змінність потреб та рівень розвитку цифрових компетентностей студентів, відіграють ключову роль у

підготовці студентів до викликів сучасного світу. Вважаємо, що робота значно б покращилася, якби здобувач більш детально розкрив технологію персоналізації розвитку цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти на основі технологій штучного інтелекту.

Висловленні зауваження носять рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного Чжан Кай дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Чжан Кай на тему «Розвиток цифрової компетентності здобувачів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання (на прикладі Китайської народної республіки)» є завершеною, цілісною, самостійною науковою кваліфікаційною роботою, яка має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, відповідає чинним вимогам, зокрема є завершеним самостійним науковим дослідженням і відповідає «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установ)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами); «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Чжан Кай – заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент
професор кафедри педагогіки,
адміністрування і спеціальної освіти
Навчально-наукового інституту
менеджменту та психології
Державного закладу вищої освіти
«Університет менеджменту освіти»

Тетяна МАХИНЯ

